

Ключевые слова: правосознание, общественное правосознание, профессиональное правосознание, интерсубъективизм, символы, знаки.

COMMUNICATIVE SYMBOLIC NATURE OF PUBLIC LEGAL CONSCIENCE

Kalinovski J. J., Zhdanenko S. B.

In the article the essence of public legal conscience as interaction systems of signs and symbols is considered. It is asserted that the symbols and the values of public legal conscience are relayed in the society, first of all, through the mass media means. The special role of professional legal conscience carriers is emphasized during the formation of public settings concerning law, justice and freedom.

Keywords: legal conscience, public legal conscience, professional legal conscience, intersubjectivism, symbols and signs.

УДК 340.12:349.6

Т.І.Бургарт

СУТНІСТЬ ТА ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЕКОСОФІЇ ПРАВА

У статті вперше у філософській літературі обґрунтовується проблема сутності та об'єктивної необхідності екософії права як галузі знання, що розуміється як пост(мета)некласична парадигма філософії угармонювання стосунків між людьми у соціумі та з Природою через екологізацію правосвідомості.

Ключові слова: екософія, право, свідомість, гармонізація, екологізація, інтерсуб'єктивізм, пост(мета)некласичність.

Актуальність та стан наукової розробки теми. Вступ України на шлях розбудови правової держави відтоді, як була ухвалена її Конституція 1996 р. [1], визначив початок нового етапу теоретичного обмірковування проблем, що здавалися вже вирішеними на теренах скандинавського досвіду творення такого типу державності. Зараз важливо зрозуміти, що це пов'язано не тільки з посиленням уваги до обґрунтування механізмів удосконалення правотворчості, формування належного рівня правосвідомості громадян, їхнього правового виховання, тобто з так званою практичною складовою наслідків філософського осмислення феномена права. Вирішення цих питань, на нашу думку, вимагає також і нового погляду, а також застосування нового підходу до визначення фундаментальних засад і сучасного правознавства, і філософської рефлексії права, зокрема. Тому не дивно, що останніми роками з'явилися публікації, в яких висувається нова парадигма філософсько-правового мислення – екософія права [2], що, власне, претендує на таку ідентифікацію, як форма пост(мета)некласичної

філософії права.

Сприятливим підґрунтям для формування цієї парадигми виявилася дискусія між прихильниками різних філософсько-правових парадигм, внаслідок чого народилися цікаві знахідки й пропозиції щодо обґрунтування домінації тих чи інших фундаментальних ознак правознавства та засадничих підвалин законодавства [2-9]. І коли наприкінці ХХ ст. філософсько-правова думка піднялася на рівень інтерсуб'єктивізму, з позиції якого, на наш погляд, вдалося суттєво просунути вперед шляхом цілісного й методологічно поглибленого бачення та розуміння цієї проблеми, як раз і підійшов момент кристалізації екософії права як філософії права доби постіндустріального, інформаційного суспільства. З огляду на зростаюче значення екософії права, як одного з провідних напрямів сучасної філософії права, і визначається *мета* цієї статті – з'ясувати сутність та закономірність формування екософії права.

Аналіз проблеми. Наріжним каменем розбіжностей у праворозумінні, з нашої точки зору, є складна діалектика антропного й соціального у природі права. Вона начебто змушує дослідника поринути у площину розгляду питання джерел походження права, щоб розібратися у сутності його феномену. Але це так на перший погляд.

Вважаємо, що проблема джерел походження права у цьому сенсі є, насправді, другорядною з поміж інших і передусім стосовно проблеми співвідношення права та державного закону. Саме остання проблема, повертаючи увагу до їхньої неоднозначної дихотомії, виводить думку на рівень проникнення у глибини одвічної дискусії прихильників теорій природного права та юридичного позитивізму [8].

Полишаючи осторонь полеміку щодо проблеми джерел походження права, тримаємося власної екософської позиції, яка успадковує основоположний висновок Цицерона з приводу того, що держава, а разом з нею й державний закон, виникають лише на певному етапі розвитку людського суспільства, якому право притаманне іманентно. Цілком погоджуючись з велетнем античної філософії, маємо тлумачити його вислів як передумову для екософського визначення права, як феномена антропного за змістом й соціального за формою свого існування та державного закону як форми права, що з необхідністю виникла внаслідок інституціональної диференціації соціуму у вигляді державності.

Це означає, що право є фундаментальною властивістю людини як біосоціальної істоти, користуючись якою на підставі здатності раціонально пізнавати, освоювати й перетворювати як природний, так і власний соціальний світ, вона забезпечує у різноманітних формах своє існування. У цьому сенсі, з екософської точки зору, право є ще й потребою людини як особливої природної істоти, приреченої внутрішньою логікою свого існування (логікою утвердження себе як живої біосоціальної істоти) використовувати його.

Таким чином, право, як ми визначили, є іманентною властивістю кожної людини, даною їй від народження, що перш за все виявляється як її потреба.

Виходячи з розуміння того, що природно кожна людина є унікальною істотою, статус якої позначений діалектикою притаманних їй рис характеру [10, с.235], екософія права обґрунтовує ідею творення людьми своєї громади як відносин, що є свідомо узгодженою моделлю їхнього співіснування між собою. Ця модель можлива за умов вироблення й дотримання ними певних принципів чи правил (норм), на підставі яких ґрунтуються їхні взаємини. Передусім це принцип рівноправ'я, який є основоположним щодо вчинення ними дій, спрямованих на утримання власного життя. Стосовно забезпечення своїх інших життєвих потреб, вторинних відповідно до згаданої вище основоположної потреби, люди, як члени громади, дійшли домовленості щодо реалізації своїх прав на це, спираючись також на екософські міркування. Це означало, що вони враховували природну диференціацію між собою, виходячи зі статевих, вікових особливостей, але, перш за все, виходячи зі специфіки своїх здібностей та здатності до самореалізації. А це передбачало побудову відносин на основі протилежних рівноправ'ю принципів чи норм, зокрема, таких як ієрархія, підпорядкування, підкорення, взаємодопомога, відповідальне ставлення до виконання обов'язків тощо.

Такий екософський підхід до побудови взаємин варто було б назвати партнерським, що засновувався на раціональному гуманізмі.

Можливо, такий правопорядок характеризував той стан людства, який визначається як доба первіснообщинного ладу. Він ґрунтувався на багатовіковому досвіді людства, коли вирішальне значення мала виключна згуртованість членів громади перед загрозою природних небезпек. Це й була свідомо досягнута громадська гармонія первісних людей, що не відчували себе ще панамі Природи, а тільки її складовою часткою [11, с.20-21].

Тому розбудова взаємин у громаді на зазначених засадах взагалі виходила з екологічного уявлення первісної людини про її цілковиту підпорядкованість Природі як одвічно нездоланному чиннику її життя та існування її соціуму (про це свідчили міфологічно-релігійні уявлення людини того часу). Природа уявлялася коліскою первісної людини та її громади, а дія її стихійних сил – карою за прорахунки та помилки, виправити які, на думку стародавніх, давала можливість ритуальна магія, що спонукала до дотримання звичаєвих норм [11, с.24].

Таким чином, право як властивість й потреба людини та її соціуму в цю добу чинилося за звичаєм, а сама правосвідомість мала яскраво виражений екофільний характер. Можна припустити, що така правосвідомість продукувала первісну форму екософії права як вияв архаїчного типу філософсько-правової рефлексії. Це означало, що за доби домінування міфологічного типу світогляду така рефлексія ефективно

виконувала функцію засобу гармонізації відносин між людьми у соціумі та його з Природою.

Неолітична революція призвела до кризи й зрештою до зникнення первісного суспільства та підготувала умови для виникнення класово-антагоністичного соціуму.

З виникненням такого типу суспільства пов'язана інституціональна генеза. Ключовим її елементом постає феномен державності. У зв'язку з цим відбувається метаморфоза права, що знаходить свій вияв у появі феномену державного закону. Відомі ранні форми державності – рабовласницька, феодальна – характеризуються відчуженням права можновладцями, які, власне, ототожнюючись з державницькою інституцією, узурпували статус суб'єкта права, який у первісному соціумі був притаманний усім членам громади.

Унаслідок суттєвої соціальної та інституціональної диференціації у класово-антагоністичному суспільстві відбулося соціетальне викривлення його правової сфери. Простір дії права був свідомо звужений його новими єдиними суб'єктами – можновладцями – до меж комплексу штучно зведених до купи норм державного закону [11, с.6]. Виник новий феномен, пов'язаний з позитивістським його визначенням, коли право почало ототожнюватися з державним законом [8]. У цьому сенсі можна говорити про те, що державний закон, який продукує державна інституція, уособлена певним можновладцем (абсолютним монархом) або групою можновладців (олігархія, аристократія), це соціетально викривлене право. Саме воно використовується як засіб панування людини над людиною (можновладця над підлеглими, працедавця над трудівником, чоловіка над жінкою, батьків над дітьми, а також за принципами расової, етнічної, релігійної зверхності тощо). Саме таке право захищає владу можновладців, а держава як штучне утворення захищає таке право як засіб володарювання можновладців.

Таке соці(ет)альне утворення приречене на загибель, бо воно не містить необхідного для свого тривалого існування екологічного підґрунтя [11, с.7], заснованого на партнерських взаєминах людей як рівноправних за своєю природою біосоціальних істот. Класово-антагоністичне суспільство з його інституційною системою, державним законом як соціетальним правом обмежене в засобах підтримки свого існування й неспроможне запобігти врешті-решт своїй загибелі не тому, що не має необхідного інтелектуального й духовного ресурсу для розв'язання своїх соціальних суперечностей, а тому, що у його керівного кадрового складу, так би мовити, менеджеріального істеблішменту, відсутня воля до екологізації своєї свідомості взагалі й правосвідомості зокрема та здійснення на цій підставі бажаних реформ з трансформації свого соціуму в суспільство соціального партнерства, гуманістичні ідеали якого були б закріплені в нормативній базі законодавства екологічної моделі майбутньої державності їхніх народів.

Тому, виходячи з екософського аналізу історичного досвіду людства, вважаємо, що важливішим для розв'язання практичних завдань гармонізації розвитку людського соціуму, й, зокрема, в сучасній Україні, є принципове зіставлення понять “правова держава”, “правове суспільство”, з одного боку, та “суспільство соціального партнерства”, що вже є історичним фактом принаймні у скандинавському регіоні, з іншого.

Підґрунтям для такого бачення проблеми стала наявність на рівні сприйняття як загальнолюдської цінності керівної домінанти конституційної норми принципу верховенства права [1, ст. 8]. Це відповідає критерію екологічної досконалості правознавства й досягнутого законодавцем рівня правосвідомості [2, с.21; 3-6; 10; 12; 13, с.65-66, 195; 15-17].

Але сама по собі ідея правової державності не може дати бажаних наслідків щодо її втілення, якщо вона органічно не буде пов'язана з двома іншими ідеями: демократизації й розбудови соціальної держави (тобто держави соціального партнерства).

Навряд чи слід сумніватися в тому, що усунення перешкод, які заважають розбудові України як правової держави, можливе лише за умови послідовного приведення до відповідності з принципами верховенства права, імперативів демократизації та соціальної державності всієї законодавчої, нормативної бази. У зв'язку з цим практичного значення набуває потреба суцільної екологічно-правової експертизи чинного законодавства й усього масиву підзаконних актів, яка спиралася б на потужний екософський потенціал правознавства, що оновлюється. Здійсненню її повинна передувати чітка визначеність з приводу критеріїв методологічної бази, на якій має ґрунтуватися така інноваційна діяльність. Серцевиною цієї бази має бути саме екософія права. Вона розуміється як органічний складник пост(мета)некласичної філософії права, в межах якої осмислюються сутнісна природа феномена права, джерела й закономірності його виникнення та механізм формування у прямих і зворотних зв'язках з іншими сферами буття людини як біосоціальної істоти й особистості в поєднанні фундаментальних категорій екологічності та гуманізму на підставі комплексного застосування таких методологічних правових складників, якими є онтологія, антропологія, гносеологія, аксіологія й інституціоналізм. Усвідомлення цього спонукає до поглиблення філософсько-правової рефлексії, предметом якої залишаються умови, за яких домагання різних членів суспільства можна узгодити між собою відповідно до загальних законів Природи [4, с.4].

Розв'язуючи питання стосовно з'ясування методологічних засад права й сутності екософських підстав реформування правознавства, варто окреслити сукупність найбільш фундаментальних категорій, що створюють його концептуальний каркас, а також з'ясувати

співвідношення їх щодо застосування екоософської парадигми мислення як невід'ємної частки природно-правового типу світорозуміння. Тим паче, що у філософії права в такий спосіб це питання ще не ставилося, не акцентувалася увага до такого саме підходу, хоча, як вбачається, він надає можливості більш поглибленого вивчення сутності права й обґрунтування шляхів реформування законодавства взагалі.

Екоософія права, що тлумачиться як філософія (методологія) гармонізації алгоритму відносин між суб'єктами права в соціумі та їх разом з Природою через посередництво права шляхом екологізації правосвідомості, якраз і має об'єктом свого (тобто екоософсько-правового) дослідження усі галузі права, але насамперед екологічне право. Специфіка такого методологічного виміру вивчення права має на меті аксіологізацію усього законодавства та особливо екологічного законодавства, що зумовлено визнанням можливості й потреби досягнення онтологічних засад сучасного інтегрального правознавства взагалі й екологічного права, зокрема, в органічному поєднанні двох фундаментальних планів їх буття – віртуальної й предметної реальності.

Право(знавство) в цілому й екологічне, зокрема, з одного боку, є явищами ідеальними, тобто такими, що виникають внаслідок віртуального конструювання свідомою людиною як суб'єктом права певного уявлення – ідеї права, у тому числі такого її прояву, яким є ідеал екологічного права, що віддзеркалює один з найважливіших аспектів процесу формування цілісної у своєму розмаїтті правосвідомості.

Але ідеальним планом онтологічне підґрунтя правознавства (екологічного права зокрема) не обмежується. Тому слід підкреслити, що праву іманентно притаманна екологічність, бо воно життєво вкорінене в самій природі людини від її народження як біоістоті (чому відповідає антропний аспект у природі права), а потім уже і як особистості, яка набуває соціально-громадянського статусу (чому відповідає аспект соціальний). З урахуванням сучасного інтерсуб'єктивного розуміння сутності права як взаємодії носіїв його ідеї, що ґрунтується на вимозі їхнього взаємовизнання як рівноцінних суб'єктів, виводиться принципова формула співвіднесення образу права образу людини [7, с.206], яка керується гуманістичним правилом не заподіяти будь-якими своїми діями шкоди тому чи іншому суб'єкту права, від якого вона очікує його відповідного додержання. Тому людина, вже як правова особистість, постає самодостатнім феноменом у цілісності власних прав, свобод та обов'язків. Серед них фундаментального значення набуває основний принцип екологічної правосвідомості людини як правової особистості, яка передбачає усвідомлення й дотримання своєї відповідальності за збереження й відтворення Природи як колиски та годувальниці людства. Людина такого типу є єдиною у світі істотою, яка має природну здатність до самозбереження через самообмеження творчої діяльності, що дозволяє свідомо забезпечити її від трансформації у сваволю чи деструкцію шляхом

формалізації ціннісних настанов права в сенсі норми закону (екологічного законодавства). З цього приводу Конституція України чітко вказує на природженість, невід'ємність прав людини: на життя, на гідність, вільний розвиток своєї особистості [1, ст. 23, 27, 28] тощо, які свідомо гарантуються, захищаються нормами чинного законодавства.

Водночас проявленим планом буття є сфера ідеї права, опредмеченої через людську діяльність. Це царина правотворчості і правозастосування, де ідея права матеріалізується у вигляді правових норм. Це особливий шар буття права, в якому його фундаментальні інтенції свідомо виводяться суб'єктами права зі свого потенційного занурення. На жаль, далеко не всі з них зацікавлені в цьому, що детермінується противагами їхніх корпоративних інтересів, які ігнорують застосування принципів рівноправ'я, демократизації, верховенства права та утвердження соціальної державності як основи постіндустріального, інформаційного суспільства соціального партнерства. На разі є потреба зміцнити критичну масу законодавців тими, хто є носіями екоправової ідеології, здатними послідовно керуватися на ментальному рівні й у правовій практиці, передусім у правотворчості, у законотворчому процесі саме органічним поєднанням принципів рівноправ'я і верховенства права та імперативів демократизації й соціальної державності.

У цьому сенсі вимагає аксіологічного оновлення законодавство, яке врегульовує процедури формування складу народних депутатів України. Втім, доки у Верховній Раді не утвориться критична маса осіб, які керуються конституційно визначеними принципами (що буде засвідчувати факт екологізації їхньої правосвідомості), ні про яку аксіологізацію правової системи йтися не може. Для таких зрушень потрібен ґрунт у вигляді екологізації правосвідомості значної більшості громадян України, бо саме людина, як основне джерело права, визначає його статус як вищої цінності. Тому її формування є першочерговим завданням правознавців, уповноважених державою вдосконалювати правову освіту, розвиваючи екологічно-правову культуру населення. Це завдання виходить з фундаментального імперативу про те, що "цінності, котрі скеровують людські дії, треба шукати в самій природі людини й у природному світі в цілому [4, с.32].

Нашому суспільству, кожній людині необхідно зрозуміти, яку небезпеку несе ігнорування принципів рівноправ'я й верховенства права та імперативів демократизації і соціальної державності. Мова йде про ключовий критерій національної безпеки держави, її життєздатності [3]. З урахуванням цього поняття стану загрози екологічної катастрофи підсилюється введенням до нього характеристики екологічної правосвідомості, інтенційним виявом якої є усвідомлення значення дотримання згаданих принципів та імперативів, що продукуються завдяки особливій природній здатності людини до (право)творчості, яка виявляється, зокрема, у творенні нею своєї "другої" – соціальної природи,

з усіма її невід'ємними складниками: демократичною правовою системою, соціальною, правовою державністю тощо.

Висновки. Таким чином, в умовах складної трансформації суспільства в Україні механізм розумової діяльності її громадян може лише під системним впливом усіх детермінуючих чинників, у тому числі правознавчих, правотворчих та правозастосовних, збагачених парадигмально новим екософсько-правовим змістом, дати нову екологічно-правову якість правосвідомості, що стане запорукою суцільного оновлення усіх сфер життя у нашій країні. У контексті потреб суспільного розвитку екософія права здатна виконати функцію його генералізаційного чинника, сприяючи одночасно розвитку людини як творчої індивідуальності у багатомірну гармонійну особистість й перетворення громади на спільноту гуманістичних, екологічно діючих правосуб'єктів. Самозбереження їх шляхом свідомого саморегулювання меж власного волевиявлення на підставі поваги до права волевиявлення *іншого* є умовою міжособистісної комунікації в сенсі міжсуб'єктної правової гармонізації через здійснення “позитивної поляризації” (термін П.О.Сорокіна) суб'єктів права [18, с.200]. Зумовленість такої взаємодії правосуб'єктів ґрунтується на екософському розумінні потенційних переваг соціальної комунікативності як прояву людської природи над егоїстичним (навіть конфронтаційним) началом кожної індивідуальності, яке вона здатна свідомо приборкати завдяки гуманістичній опосередкованості екологічної сутності засад свого буття.

Екософія права, як особлива галузь й спосіб філософської рефлексії права, є її неklasичною формою, що утворює необхідне методологічне підґрунтя для парадигмального оновлення правової науки. Це пов'язано з наявністю у екософії права потужних пізнавально-виховних можливостей, орієнтованих на розвиток людини (громадянина України зокрема) як екоправової особистості, що є практично необмеженими, бо вона синтезує все краще, що є у філософсько-правовому досвіді людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Прийнята п'ятою сесією Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Юрінком, 1996. – 80 с.
2. Шефель С.В. Екософія права / С.В.Шефель // Наукові записки Харківського ун-ту Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія. – 2008. – Вип. 1(30). – С.18-24.
3. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки / Андрейцев В.І. — К.: Знання-Прес, 2002. – 332 с.
4. Бандура О.О. Єдність цінностей та істини у праві: Монографія / Бандура О.О. – К.: НАВСУ, 2000. – 200 с.
5. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Йонас Г.; [пер. з нім.]. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
6. Калиновський Ю.Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність: Монографія / Калиновський Ю.Ю. – Х.: Право, 2008. – 288 с.

7. *Максимов С.И.* Правовая реальность: опыт философского осмысления: Монография / Максимов С.И. – Х.: Право, 2002. – 328 с.
8. *Legal Positivism (reference collection)* / Edited by Mario Jori, University of Cagliari. – N.Y.: University Press, 1992. – 481 p.
9. *Postmodernism and Law* / Edited by Dennis Patterson, The State University of New Jersey. – Dartmouth: Publishing Company Limited, 1994. — 443 p.
10. *Андреев Э.М.* Социально-философские основания концепции формирования экоцелостной личности (в контексте идейного наследия П.А.Сорокина) / Э.М.Андреев, А.В.Миронов, С.В.Шефель // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – №1. – С.229-241.
11. *Лапина З.Г.* Экологическое воспитание – творческая индивидуальность будущего / Лапина З.Г., Чжоу Хун, Шилин К.И. – М.: ГУП Изд-во “Нефть и газ” РГУ нефти и газа им. И.М.Губкина, 2002. – 256 с.
12. *Гор А.* Земля у рівновазі: Екологія і людський дух / Гор А.; [пер. с англ.] – К.: Интелсфера, 2001. – 393 с.
13. *Маєр-Абіх К.М.* Повстання на захист природи. Від довкілля до спільносвіту / Маєр-Абіх К.М.; [пер. з нім. А.Єрмоленко]. – К.: Лібра, 2004. – 196 с.
14. *Олейников Ю.В.* Экологическая компонента мировоззренческих трансформаций / Ю.В.Олейников // Формирование новой парадигмы обществоведения: IV Кондратьевские чтения 10.05.1996 г. «Краеугольные камни новой парадигмы обществоведения. Традиции и перспективы российской научной мысли»: материалы. – М., 1996. – С.217-219.
15. *Субетто А.И.* Экокультура как форма неклассического социоприродного гомеостаза на базе общественного интеллекта / А.И.Субетто // Экологическая культура в научных, философских и богословских интерпретациях: IX Междунар. конгресс. С.-Петербург, 17-19.10.1996 г.: материалы. – СПб., 1996. – С.112-116.
16. *Шварцкопф Ф.-Э.* Метаморфоза данного: На пути к созданию экологии сознания / Шварцкопф Ф.-Э.; [пер. с англ. Н.Леняшин]. – М.: Идея-Пресс, 2000. – 232 с.
17. *Яновский Р.Г.* Экологичная парадигма обществоведения / Р.Г.Яновский // Формирование новой парадигмы обществоведения: IV Кондратьевские чтения 10.05.1996 г. «Краеугольные камни новой парадигмы обществоведения. Традиции и перспективы российской научной мысли»: материалы. – М., 1996. – С.28-31.
18. *Сорокин П.А.* Главные тенденции нашего времени / Сорокин П.А.; [пер. с англ. и послесл. Т.С.Васильева]. – М.: Наука, 1997. – 351 с.

СУЩНОСТЬ И ОБЪЕКТИВНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ ЭКОСОФИИ ПРАВА

Бургарт Т.И.

В статье впервые в философской литературе обосновывается проблема сущности и объективной необходимости экософии права, как отрасли знания, определяемой в качестве пост(мета)неклассической парадигмы философии гармонизации отношений между людьми в социуме и их с Природой посредством экологизации правосознания.

Ключевые слова: экософия, право, сознание, гармонизация, экологизация, интерсубъективизм, пост(мета)неклассичность.

THE MAIN POINT AND THE OBJECTIVE NECESSITY OF THE ECOSOPHY OF LAW

Burgart T.I.

In the article, for the first time in the philosophical literature, the problem of the main point and of the objective necessity of the main point and of the ecosophy of law as branch of knowledge, determined in the capacity of the post(meta)nonclassical paradigm of the

philosophy of harmonization of relations between people in the society and between people and nature by means of the ecologization of the legal conscience has been substantiated.

Key words: ecosophy, law, conscience, harmonization, ecologization, intersubjectivism, post(meta)nonclassicalness.

УДК 340.12

канд. юр. н., В.А.Трофименко

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК ОСНОВА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Публікацію присвячено філософсько-правовому обґрунтуванню феномену девіації, який розглядається автором як базис виникнення юридичної відповідальності. Автором показано, що внутрішній стан людини впливає на формування її поведінки шляхом орієнтації на правову чи неправову. Наголошується, що з'ясування причин девіантної поведінки є одним з моментів, який як на практиці, так і у науці може допомогти не тільки більш ефективно використовувати наукові надбання у практичній діяльності, а й перевести їх у бік наукового обґрунтування профілактичного аспекту юридичної відповідальності.

Ключові слова: юридична відповідальність, девіація, гедоністична форма девіації, песимістична форма девіації, суб'єктивне ставлення, морально-правові цінності.

Постановка проблеми. Порушення громадянином правових норм країни має під собою певну онтологічну причину. Пошук таких причин протиправної поведінки має важливе значення як для правової науки, так і у правозастосовчій діяльності. Так, у різних галузях права питання про юридичну відповідальність є одним з ключових, наприклад, вчення про відповідальність у кримінальному праві. Не дослідивши причин виникнення протиправної поведінки, дуже важко науково опрацювати такі моменти, як співрозмірність відповідальності за скоєний злочин, види відповідальності тощо. Правозастосовча діяльність ставить свої завдання – слідчий, прокурор, суддя повинні враховувати психологічне ставлення громадянина до злочину, з'ясовувати причини злочинної поведінки, які більшою мірою криються у свідомості людини. Також таке знання може допомогти створити комплекс профілактичних заходів, спрямованих на підвищення поваги до права і законодавства.

Ступінь дослідженості теми. Тематика юридичної відповідальності доволі широко розроблена в таких науках, як теорія держави і права, кримінальне право, адміністративне право, трудове право. Однак усі галузеві правові науки більш конкретно звертають увагу